

Konsekvenser af identitetsmisbrug

Peter Kruize

Københavns Universitet, Det Juridiske Fakultet

I denne artikel beskrives konsekvenserne af identitetsmisbrug set med udsattes øjne. Det er baseret på interviews med 25 udsatte for identitetsmisbrug (15 mænd og 10 kvinder). De fleste har været udsat for identitetsmisbrug med et økonomisk sigte, mens 9 personer har været ofre for ærekrænkende identitetsmisbrug, muligvis med henblik på chikane.¹

Langt fra alle identitetsmisbrugsudsatte er klar over, at andre har fået fat i deres oplysninger. Når man har tabt sin pung med et kørekort, er de fleste borgere sig bevidst om, at de har tabt oplysninger, som i teorien kan misbruges. Jo mere de skrider til handling – f.eks. ved at melde det til politiet og kommunen eller aktivere en kreditadvarsel på deres personnummer – jo mindre er risikoen for, at der reelt sker et misbrug, og at de hæfter for tabet, hvis der alligevel er tale om misbrug. Der er dog også mange identitetsmisbrugsudsatte, der slet ikke er klar over, at de har mistet oplysninger. De kan være udsat for phishing eller hacking. Det kan også være, at en af deres nærmeste har misbrugt deres oplysninger, eller at oplysninger er kommet til gerningsmandens kendskab på grund af et databrud hos en virksomhed eller en myndighed. Det kan også være, at det drejer sig om oplysninger, som offeret selv har lagt på nettet.

Offeret er sig først viktimiseringen bevidst i det øjeblik, konsekvenserne af misbruget viser sig. Opdagelsen sker, når der trækkes penge fra kontoen, eller når en instans kræver betaling for en vare eller ydelse. Det kan også være, at misbruget opdages ved, at man modtager varer, som man ikke selv har bestilt. I sådan et tilfælde er det ikke lykkedes gerningsmanden at få afleveret varen et sted, hvor han/hun kan modtage den. Der kan godt gå et stykke tid, før offeret opdager misbruget. Det kan skyldes, at offeret ikke så ofte ser på kontobevægelser i mobil- eller netbanken, eller at opkrævningen for en ydelse eller et abonnement tager sin tid. Når det handler om ærekrænkende misbrug, er det typisk andre, der gør offeret opmærksom på, at hans/hendes billeder og/eller navn bliver brugt til en profil på et socialt medie, eller at de får uønskede beskeder/henvendelser fra ukendte personer. Når offeret har opdaget misbruget, bør oprydningsarbejdet starte. Hvis offeret bliver handlingslammet, ignorerer misbruget eller venter (alt for) længe, bliver det sværere at undgå et økonomisk tab i sidste ende. Efter oprydningen eller manglen på samme kan konsekvenserne af misbruget blive opgjort; økonomiske konsekvenser, psykologiske konsekvenser og hvordan oplevelsen påvirker offerets syn på det danske (rets)samfund.

¹ Denne interviewundersøgelse er en del af et større forskningsprojekt, økonomisk støttet af Offerfonden og Det Kriminalpræventive Råd. Forskningsrapporten kan læses her:

<http://www.dkr.dk/media/13581/identitetsmisbrug-belyst-fra-flere-vinklerny.pdf>

1. Opdagelse af identitetsmisbrug

En del af de interviewede ofre for økonomisk misbrug har først opdaget, at der er noget galt, når de har modtaget varer, som de ikke selv har bestilt. At de modtager pakken er et tegn på, at det ikke er lykkedes gerningsmanden at få fat i netop den pakke, men typisk er der bestilt flere varer, og gerningsmanden har fået fat i en del af pakkerne.

Ikke-bestilte pakker

Der dumpede en masse varer ind ad min dør juleaften. Jeg tænker sådan, hvor søren kommer de ting fra. Måske de var en gave fra noget familie. Men så kom der nogle girokort, hvor jeg skulle betale afdrag på de forskellige ting, jeg havde modtaget. Det fortsatte med flere fakturaer og girokort. Jeg finder også ud af, at der er ting, som er afhentet på forskellige døgnbokse i mit navn.

Ikke-bestilte pakker

Det startede med, at det ringede på min dør en dag, hvor jeg tilfældigvis var hjemme. Det var postbuddet med tre pakker til mig. Det kunne jeg ikke helt forstå, eftersom jeg ikke havde bestilt noget. Det var fra Telenor, Bibob og et tredje teleselskab. Det syntes jeg var vildt mærkeligt. Postbuddet sagde, at jeg bare kan afvise at modtage pakkerne. Det takkede jeg pænt ja tak til. To dage efter fik jeg tre sim-kort med posten. Tillykke med dit nye abonnement og din nye telefon, stod der i brevet. Jeg tænker bare "hvad sker der her". Så jeg ringede ind til de forskellige teleselskaber. Jeg ringer rundt og finder ud af, at det er bestilt igennem mit cpr-nummer med et Mastercard, som ikke tilhører mig, men en mand.

Den næst-hyppigste måde, hvorpå ofre for økonomisk misbrug finder ud af, at en anden bruger deres oplysninger, er gennem ukendte regninger, der bliver sendt til dem.

Ukendte regninger

Der er jo sket det, at jeg opdagede, at der kom nogle sjove regninger ind ad min dør. Der var bl.a. købt et jakkesæt og nogle hudprodukter. Det var igennem en svensk bank, hvor man kunne købe på afbetaling, og det har gerningsmanden gjort. Det er bare mig, som skulle stå for regningen. Sådan var der løbende nogle episoder, hvor jeg fik et brev om, at jeg havde købt forskellige ting. På det telefonabonnement, hvor jeg i forvejen betalte af på min daværende telefon, var der lige pludselig en iPhone på, som jeg aldrig havde købt eller hørt om.

Ukendte regninger

Jeg opdagede det, da der dumpede et brev ind fra TDC med et simkort, jeg angiveligt skulle have købt. Dagen efter kom der et brev fra IDEmøbler, hvor det fremgik, at jeg havde købt møbler for 35.000 kroner. Da brevet fra TDC kom, var jeg på vej ud ad døren, og jeg besluttede mig for at ringe dagen efter til TDC og forklare, at der må være tale om en misforståelse. Dagen efter ligger der et nyt brev i postkassen fra IDEmøbler. Der er et følgebrev med, hvori jeg kan læse, at jeg bl.a. har købt nyt spisebord med seks stole, sofabord og et havebord. Der er også en kopi af en låneaftale gennem Nordea Finans på 35.555 kroner. Så er jeg godt klar over, at der er noget galt. Jeg tjekker min netbank og betalingservice. Der opdager jeg tre betalingsaftaler med Telenor og et finansieringsselskab.

Når det handler om ærekrænkende misbrug, så opdager ofrene for det meste, at deres oplysninger er blevet brugt, efter at de er blevet kontaktet af en bekendt, der gør dem opmærksomme på det. Der kan dermed gå et stykke tid, før misbruget bliver opdaget.

Falsk Tinder-profil

Det er en af mine studerende, som sender mig en kort e-mail. Jeg kan godt mærke på e-mailen, at hun var i tvivl om, om hun skulle skrive den til mig. Det delikate ved situationen er, at hun afslører, at hun har været lidt interesseret i mig. Det er en underlig selvudlevering, der ligger i det fra hendes side, men hun har taget mod til sig og skrevet denne e-mail. Jeg var ekstremt taknemmelig for, at hun skrev til mig. Jeg har ikke rigtigt kunnet finde ud af, hvor lang tid profilen har været aktiv. Tinder har ikke villet informere mig om det. Der er de her privatlivspolitikker. Tinder må ikke udlevere sådanne informationer. Jeg har hørt, at den har været på spil siden foråret 2015, men jeg har ikke kunnet få det endegyldigt bekræftet. Jeg ved fra de studerende, at de i hvert fald har kendt til profilen i ca. 4 måneder. Jeg fik kendskab til den falske Tinder-profil i december 2015. Jeg ved ikke, om der er andre profiler, som bruger min identitet.

Billede af afdød bror

Min lillebror døde i 2002, og efter et halvt års tid oprettede jeg en mindeside for ham på hjemmesiden mindesiden.dk. I denne forbindelse brugte jeg nogle billeder til mindesiden. Halvandet år efter skriver en pige til mig, at hun synes, hun havde set et billede af min lillebror. Jeg spurgte ind til, hvor hun havde fundet billedet henne. De var fundet på dating.dk.

Misbruget af min lillebrors billeder har været en tilbagevendende begivenhed igennem de sidste 12 år. Det er nøjagtigt det samme billede, som bliver brugt igen og igen. Jeg har et meget stort netværk inde på Facebook, der er mange kvinder og mænd, som er singler på kryds og tværs, som ofte render ind i billedet af min lillebror. Det er ikke kun inde på dating.dk, men på mange forskellige dating-sites.

2. Oprydningsarbejde

Når en person opdager, at hans eller hendes identitetsoplysninger er blevet misbrugt, starter den næste fase af processen: oprydningsarbejdet. Det er lidt forskelligt fra sag til sag, hvad der skal gøres, men i de fleste sager om økonomisk misbrug er der i hvert fald tre elementer i oprydningsarbejdet: politianmeldelse, indsigelse over for kreditorerne og spærring af kort eller lignende. Ved ærekrænkende misbrug kan en politianmeldelse komme på tale, men oprydningsarbejdet består i at få fjernet de uønskede beskeder, billeder og/eller profiler fra nettet.

Politianmeldelse

Langtfra alle de respondenter i offerundersøgelsen Internetkriminalitet 2017² der tilkendegav, at de havde været udsat for identitetsmisbrug, havde anmeldt sagen til politiet. Ifølge Tabel 1 har ca. en fjerdedel af ofrene for økonomisk misbrug meldt eller forsøgt at melde sagen til politiet. Det skal bemærkes, at denne undersøgelse også inddrager dem, der ikke har haft et tab på grund af misbruget

² Kruize, Peter (2018). Internetkriminalitet 2017: Offerundersøgelse om identitetstyveri, bedrageri, afpresning og chikane i cyberspace. Københavns Universitet: Det Juridiske Fakultet og Det Kriminalpræventive Råd.

eller et forsøg på samme. Ved ærekrænkende misbrug har ca. 15 % af ofrene politianmeldt eller forsøgt at politianmelde episoden. Tabellen viser, at politiet afviser en del anmeldelser.

Tabel 1 Anmeldelsesadfærd ved identitetsmisbrug

	Økonomisk misbrug	Kortmisbrug	Krænkende misbrug
Ikke anmeldt	76 %	52 %	85 %
Forsøgt anmeldt	5 %	3 %	8 %
Anmeldt	18 %	12 %	7 %
Anmeldt af andre	-	33 %	-

Kilde: Undersøgelsen Internetkriminalitet 2017 (Kruize, 2018)

Nogle interviewrespondenter, der har været udsat for ærekrænkende misbrug, fortæller, at de har valgt ikke at politianmelde sagen, eftersom de synes, at det ikke er en sag for politiet. Det kan være, at de mener, at politiet bedre kan bruge sine kræfter på noget andet.

Billede af afdød bror

Jeg har ikke politianmeldt sagen. Jeg ved ikke, hvad politiet kan gøre i sådan en sag. De skal bruge deres ressourcer på nogle andre ting. Selvom det er en handling, som gør en stødt og ked af det, gør misbrugeren jo ikke nogen skade på den måde.

Eller at den udsatte mener, at sagen ikke er særligt alvorlig.

Falske profiler

Jeg har valgt ikke at gå til politiet, det var ikke vigtigt nok. Og det var sikkert bare nogle tøser, som kedede sig derhjemme, der gjorde det. Sagen er ikke relevant for politiet, og politiet har ikke ressourcer nok til at behandle sådan en sag.

Ved økonomisk misbrug er det mere afgørende at anmelde sagen til politiet, specielt hvis kreditoren kræver en politianmeldelse. Det er (var) ikke altid nemt at anmelde sådan en sag. Nu må det siges, at interviewrespondenten, der citeres nedenunder, var udsat for identitetsmisbrug i 2013, og at politiet de sidste par år har skærpet sin forretningsgang på netop dette område.

Økonomisk misbrug

De andre pakker havde jeg afvist med posten, men denne pakke fra 3-mobil var hentet af en anden person. Derefter fik jeg mange problemer med 3-mobil. Jeg ringede ned til en 3-butik, hvor abonnementet var købt, men fik tilsendt flere girokort, som jeg ikke betalte. Herefter ringede jeg til politiet, hvor jeg fik fat i en ikke særligt serviceminded ældre politibetjent. Han fortæller mig, at det ikke er mig, som er den forurettede, men at det er teleselskabet, der var forurettet. Det er derfor teleselskabet, som skal ringe ind og anmelde sagen. Jeg fortæller ham, at det er købt igennem mit cpr-nr., men det kunne han ikke tage sig af. Jeg lagde på og skreg højt i min lejlighed. Herefter ringede jeg op igen og fik fat i en noget mere medfølelse kvindelig betjent. Hun oprettede heldigvis en sag på mig. Jeg skulle nemlig bruge et sagsnummer for at kunne dokumentere det for selskaberne.

Når offeret kender gerningsmanden, kan det være svært at politianmelde sagen, hvis personen er eller har været en god ven eller kæreste. I nedenstående uddrag fra interviewreferatet beskrives det, at offeret endelig beslutter sig til at anmelde ekskæresten. Politiet optager anmeldelsen, men ellers sker der – til stor frustration for offeret – ikke noget, selvom det er kendt, hvem gerningsmanden er.

Anmelder ekskæreste

Jeg bliver mega-chokeret og ked af det, fordi det er en person, som jeg holder af og har stolet på, trods alt det der er sket. Følelsen af, at han har taget mine personlige oplysninger, lånt penge i mit navn og sat mig i denne her situation. Tanken om, hvad han ellers har brugt mine personlige oplysninger til, skræmmer mig, idet han er villig til at gøre det her. For mig var der ingen anden mulighed, end at jeg måtte politianmelde ham. Også fordi at jeg havde L'EASY, som stod og truede mig med, at jeg skulle betale de her penge. Selvom jeg ikke nødvendigvis havde lyst til at bringe min ekskæreste i store økonomiske problemer, var jeg nødt til tydeligt at vise, at jeg ikke var indblandet i det her rod. Derfor meldte jeg ham til politiet.

Så udover at jeg var virkelig ked af det og følte mig svigtet, følte jeg mig også rigtigt bange, idet han var psykisk ustabil. Jeg var meget bange for, at han ville få at vide, at jeg havde meldt ham til politiet. Hvad kunne han finde på at gøre mig? Jeg var rimeligt bange.

Min sag startede i en bunke på et skrivebord i Station City. Jeg ringede ind til dem igen efter et halvt år. Men politiet fortæller, at de er ved at omstrukturere afdelinger og derfor har travlt. Vi behandler din sag så hurtigt som muligt. Derefter fulgte jeg op på sagen hvert halve år, men politiet blev ved med at komme med den samme undskyldning. Jeg klagede til politiet, statsadvokaten og til sidst til ombudsmanden, men jeg har ikke fået medhold i nogen af mine klager.

Indsigelse

Når regninger falder på dørmåttten, eller når der bliver trukket et beløb fra ens konto på grund af identitetsmisbrug, skal der gøres indsigelse mod regningen eller træk på kontoen. Det er vigtigt, at der gøres indsigelse ret hurtigt, for ellers er der en reel chance for, at en forsinket reaktion bliver betragtet som et tegn på, at personen selv ikke er helt uskyldig. At gøre indsigelse kan være en belastning for en del af de udsatte. En af respondenterne siger det således:

Jeg skulle selv lave det meste af arbejdet. Hvis man ikke er ressourcestærk, er man på bar bund. Man skal reagere, skrive breve osv. Ellers mistænkeliggør man sig selv. Det er svært, hvis man f.eks. ikke taler flydende dansk, ikke er fastholdende osv.

En politirespondent fortæller om to borgere, der havde været udsat for identitetsmisbrug, og som ikke rigtigt havde overskud til at gøre indsigelse, men han understregede for dem, at det var vigtigt at gøre det.

Jeg har haft to tilfælde, som har været udsat for identitetsmisbrug. De blev nærmest socialt handicappede, fordi de ikke turde gå uden for en dør. De blev så påvirkede over at få alle de regninger fra firmaer, der ikke troede på dem. Hele den der mistro drev dem til vanvid. Jeg brugte meget energi på at vejlede dem om, hvordan de skulle gøre. Mit råd var, at de altid skal reagere på noget, som ikke vedrører dem.

Hvis man ikke reagerer på regninger, eller kreditoren ikke tror på, at ens identitet er blevet misbrugt uden ens vidende og samtykke, kan sagen blive sendt til en inkassovirksomhed. Ifølge loven skal kreditoren mindst én gang advare om, at sagen bliver sendt til inkasso. I det øjeblik, der bliver sendt rykkere (med gebyr), og sagen bliver sendt til inkasso, kommer der flere udgifter på regningen. Der kommer et inkassogebyr på, som er lovreguleret, og hvis sagen ender i civilretten og/eller fogedretten, kommer der yderligere gebyr på regningen.

Interviewrespondenterne har forskellige erfaringer med at gøre indsigelse. Flere respondenter melder, at kreditorerne medvirker uden problemer, som i nedenstående eksempel.

Jeg ringede til de forskellige firmaer. De kunne blot afskrive mig fra regningen, hvis jeg politianmeldte det og gav dem journalnummeret. Det gjorde jeg så. Derefter har jeg ikke hørt mere tilbage fra dem. Alle firmaer har været ret forstående. Garanteret også fordi det har været så meget oppe i medierne den sidste tid. Så de ved selvfølgelig godt, at det kan ske.

I andre tilfælde kræver det mere energi af offeret, før kreditoren er villig til at droppe sit krav. Imens kommer der flere rykkere ind ad brevsprækken.

Jeg ringede så til 3-mobil og sagde, at jeg nu havde anmeldt sagen hos politiet. Abonnementet ville jeg gerne have lukket, eftersom jeg ikke kender noget til det. Det kunne de desværre ikke gøre. De skulle bruge en masse papirer. Jeg blev ved med at modtage regninger fra 3-mobil og rykkere. Og jeg fortsætter med at ringe og klage. På meget mystisk vis blev telefonkøen længere og længere, for hver gang jeg ringede til dem. Til sidst fik jeg papirer, hvor de truede med at politianmelde mig. Jeg var faktisk ligeglad, jeg ville bare have det ud af verden. Jeg tænkte, at det var bedre at blive politianmeldt end at havne i RKI.

Det her stod på i over et halvt år, men til sidst lukkede de mit telefonnummer, fordi jeg ikke havde betalt regningerne. Beløbet var løbet op i omkring 10.000 kr. Jeg snakkede med en fra 3-mobil, som sagde, at de ville sende mig et brev med frankeret svarkuvert. Her skal du udfylde en tro- og loveerklæring. Jeg udfyldte det og sendte det tilbage til 3-mobil. Så gik der en ca. 14 dage, så fik jeg en ny rykker. Jeg ringede derfor til 3-mobil og fortalte, at jeg har sendt denne her svarkuvert ind til dem. Han fortæller så, at der står forkert adresse på kuverten. Ham, jeg havde i røret, hjalp mig så med at afslutte sagen.

Spærring

Når ens betalingskort eller NemID-nøglekort er blevet misbrugt, er det vigtigt, at dette kort bliver spærret med det samme. Det er også enkelt at gøre. Det kan også være, at et betalingskort bliver spærret præventivt. Nets har et overvågningssystem til at identificere misbrug og misbrugsmønstre vedrørende betalingskort. Ekspertter følger og overvåger døgnet rundt samtlige korttransaktioner. Systemet er sat op til at fange usædvanlige hændelser; f.eks. et kort, der bliver brugt mange gange efter hinanden, hvilket tyder på, at kortet er stjålet. Systemet advarer også, hvis det samme kort – inden for samme tidsrum – bliver brugt både på Storebæltsbroen og i Thailand. Det betyder, at kortet er kopieret og bliver lukket med det samme. Og så kan mange kort blive udskiftet præventivt på én gang på grund af muligt misbrug. I september 2018 meddelte Nets følgende:

14.000 danske forbrugere vil de kommende dage blive kontaktet af deres bank med besked om, at de skal skynde sig at annullere og smide deres gamle hævekort ud, og at de vil få tilsendt et nyt. Der er nemlig en begrundet mistanke om, at data på de 14.000 kort er i hænderne på kriminelle hackere. Det oplyser Nets, der håndterer transaktionerne og varetager misbrugsovervågning. ”Vi kan se, at der er nogle kriminelle, der over en periode på en specifik hjemmeside har stjålet kortoplysninger på en relativt stor mængde kort”, siger Kaspar Kock Kristensen, ansvarlig for misbrugsbekæmpelse i Nets.

Der er dog også identitetsdokumenter, der ikke kan spærres. Det er indtil videre ikke muligt at spærre et kørekort eller et pas. Disse dokumenter kan meldes stjålet, men de kan stadig anvendes af andre i mange situationer. En af interviewrespondenterne ønsker, at der var flere muligheder for at spærre stjålne kort eller identitetsbeviser. Hun siger: ”Det offentlige burde lade sig inspirere af bankernes håndtering af stjålne betalingskort. Der ligger et hav af sygesikringskort fra hver gang, folk er flyttet, har tabt deres pung eller mistet deres pas i udlandet. Det bør man kunne spærre”.

Sletning af billeder, profiler og mere fra nettet

Her beretter vi om udsattes erfaringer med sletning af uønskede billeder og lukning af falske profiler. Når det handler om de kendte platforme, som Facebook, Instagram og Tinder, så er erfaringerne for det meste positive. Det vil sige, at det lykkes at lukke den falske profil. Det kræver en form for dokumentation at bevise, at profilen er falsk. Afhængigt af platformen kan det også være nødvendigt at skrive en anmodning på engelsk – hvilket kan være en forhindring for nogle. En af interviewrespondenterne har lukket en falsk Tinder-profil. Han beskriver processen, som følger:

Jeg kom i kontakt med Tinder ved at skrive til dem med det samme, jeg fandt ud af, at det her stod på. Jeg oprettede en sag inde på deres websupport-hjemmeside. Jeg skulle ikke selv først oprette en profil, men man skulle angive information, som om man havde en profil. Man skulle opgive, hvilken version af Tinder man bruger, men det kunne man godt gøre uden at skulle logge ind. Da jeg så havde været i kontakt med Tinder og havde skrevet en 5-6 e-mails med dem, hvor de skulle have screenshot, beskrivelser, og jeg skulle bevise over for dem, at jeg var mig; alle sådan nogle sikkerhedsprocedurer. Det her foregik på engelsk. Dialogen stopper med, at Tinder får lukket ned for profilen, sådan forholdsvis hurtigt, omkring 10 dage.

Det er dog mere besværligt eller umuligt at fjerne indhold på bestemte datingsites og udenlandske (pornografiske) sider. En af respondenterne forsøger at slette en profil med hendes billede på den daværende datingsite matchclub.dk. De svarede dog aldrig på hendes henvendelser. En journalist fra Jyllands-Posten har haft kontakt med en medarbejder hos matchclub.dk, der fortæller, at han og andre medarbejdere blev opfordret til at kopiere billeder, som kunne bruges i fiktive profiler på datingsiderne.

3. Konsekvenserne af identitetsmisbrug

I dette afsnit ser vi på både økonomiske og psykiske konsekvenser af identitetsmisbrug. Og så ser vi nærmere på, hvordan oplevelsen har konsekvenser for udsattes syn på det danske retssamfund.

Økonomiske konsekvenser

For alle identitetsmisbrugsudsatte gælder det, at de skal bruge tid til at reagere på misbruget. Det kan være i form af at ringe/skrive til kreditorerne, kontakte politiet, kommunen og/eller banken eller søge kontakt til sociale medier. Så selvom misbruget muligvis ikke har direkte økonomiske konsekvenser, har det indirekte økonomiske omkostninger. Der er respondenter, der fortæller, at de har brugt så meget tid (energi), at de ikke var i stand til at arbejde i nogle dage/uger.

Jeg har ikke arbejdet i tre uger. Har brugt al min tid på at ringe rundt; til finansieringsselskaber, til politiet. Jeg var nede ved politiet flere gange og har været ved kommunen flere gange.

Det kan også være, at offeret (delvist) hæfter for det økonomiske tab, der er opstået. Det gælder typisk, når NemID-oplysninger er misbrugt. Hertil vender vi tilbage i næste kapitel. Endvidere kan det være, at offeret har købt sig til f.eks. advokatbistand. Vi er dog ikke stødt på eksempler på, at offeret har betalt for (advokat)bistand.

Psykiske konsekvenser ved økonomisk misbrug

Udover økonomiske konsekvenser kan identitetsmisbrug få psykiske konsekvenser. Når det handler om økonomisk misbrug, handler det om bekymringer for at miste (mange) penge og bekymringer over, hvordan misbruget kan stoppes. Det kan resultere i stress, søvnløshed og i sidste ende en sygemelding til ens arbejde. En respondent beskriver sin første reaktion således:

Når jeg fatter, at der blev svindlet i mit navn og for hvilke beløb, stivner jeg, og det løber mig koldt ned ad ryggen. Det er mange penge, og der står jo mit navn og adresse på papiret. Jeg aner simpelthen ikke, hvad jeg skal gøre, og er vildt bange for, at jeg kommer til at betale for alt det, der er blevet købt. Jeg lå søvnløs om natten og var livsens ræd for, at de også skulle gå i banken for at tømme min konto der. Gulvtæppet blev hevet væk under en. Når rudekuverter kommer, ser man det hele smuldre for sig. Jeg havde sparet op til et hus. Det hele gik op for mig. Skulle jeg starte fra scratch igen? Det var ligesom at få en knytnæve i maven.

Et par dage senere kom hun over det første chok. Eller som hun beskriver det: "I tre dage var jeg offer. Så rejste jeg mig igen". Men oplevelsen sidder i hende og har sat spor for lang tid/ livet. Hun beskriver det selv således:

En grusom oplevelse. Der er stadig fare for misbrug, for mit kort er stadig derude. Hver gang, jeg åbner postkassen, holder jeg vejret og håber, at der ikke kommer en ny rudekuvert. Tanken om, at jeg skulle miste min pung igen får mig til at kaste op. Kan ikke klare tanken om, at jeg skulle gennem noget lignende igen. Jeg har det forfærdeligt med, at selv om kvinden bliver fanget, så florerer mine data stadig rundt. Jeg skal altid være påpasselig. Der er ikke noget, der kan stoppe det, da man jo ikke kan spærre sit sygesikringskort. Jeg frygter, at der sker noget om 3 år. Bange for, at jeg har glemt noget. De kan f.eks. også leje en bil. De har stadig mit kørekort og sygesikringsbevis.

De fleste respondenter har dog en lidt mere afdæmpet reaktion på det økonomiske misbrug, men i starten er de fleste bange for, at der kommer flere rudekuverter.

Jeg blev i starten lidt paranoid af hele situationen. Hvis jeg skulle udfylde en blanket med cpr-nr., var jeg lidt bange for, at andre ville se mit cpr-nr., hvis den blev væk. Jeg brugte så mange kræfter på det. Jeg fik tilmed skiftet adresse til mine forældre, så posten kom dertil. Her vidste jeg, at der ville være nogen hjemme. Jeg fik nærmest "postkasse-skræk". Jeg turde ikke åbne min postkasse i flere måneder, for tænk, hvis der lå flere rykkere eller lignende. Jeg var mest paranoid i starten, men eftersom det kun varede omkring en uge, hvor jeg fik post, som jeg ikke kendte til, forsvandt tanken løbende.

Psykiske konsekvenser ved ærekrænkende misbrug

Når der er tale om ærekrænkende misbrug, kan der også være psykiske konsekvenser, der fører til stress, søvnløshed og angst, men det bunder i bekymringer for reaktioner og fordømmelser fra nærmeste, venner eller andre omgivelser. Et offer, hvis oplysninger blev delt med opdigtede sexydelser, har søgt psykologhjælp.

I dag sover C. stadig dårligt om natten, og hun er angst for at besvare opkald fra hemmelige numre, fordi alle mændene med undtagelse af én ringede fra hemmeligt nummer. Adskillige sorte ringbind vidner i dag om det retslige og psykologiske efterspil, som sagen siden hen har haft for hende. Identitetstyveriet har også fået et fysisk efterspil for C., der pga. de aldrig stillestående tanker har daglige hovedpiner, som forårsager myoser. Foruden ugentlige psykologsamtaler har hun derfor også ugentlige aftaler hos en fysioterapeut.

En respondent, som blev udhængt som pædofil, efter at hans billeder var blevet misbrugt på et socialt medie, har søgt medieopmærksomhed til at fortælle sin historie. Misbruget førte i sidste ende til en sygemelding i et halvt år.

Og så havde politiet lige pludselig nok ressourcer nok til at gå ind i sagen. Det er utroligt, at man skal i medierne, før politiet tager affære. Først var jeg i P3-nyhederne i radioen og fortælle om situationen, og derefter ringede telefonen stort set konstant. Jeg var i mange medier, Aftenshowet, TV2 osv. Da jeg var på vej ned til toget efter et interview, var der en, som råbte 'klamme svin' til mig. Jeg blev kaldt alle mulige ting, 'billige stodder'. Jeg begyndte at isolere mig mere og mere. Jeg var bange for at gå udenfor. Jeg tænkte på, om der var nogen, som ville slå mig ned. Jeg var rigtigt bange. Da jeg endelig går udenfor, var der en mor, som kom gående med sit barn mod mig, og så kunne man bare se panikken i hendes øjne. Og de skyndte sig over på den modsatte side af vejen og over på det modsatte fortov. Efter denne episode begyndte jeg at isolere mig mere. Et par uger efter begyndte det små småt at ebbe ud med beskeder. Det hele endte med, at jeg fik stress og blev sygemeldt i et halvt år. Nu er jeg videre, men det sidder altid i mig. Jeg får en klump i maven, hver gang jeg ser andre blive udsat for lignende.

Nu er begge ovenstående eksempler ret alvorlige sager, men også – sandsynligvis – mindre alvorlige misbrugssager kan have psykiske konsekvenser, således som nedenstående to eksempler vidner om.

Falsk Tinder-profil

Jeg anser mig selv som psykisk ret robust. Jeg havde ikke brug for at være sygemeldt i en uge, efter det her stod på. Jeg blev selvfølgelig rigtigt chokeret og ked af det, da jeg fandt ud af, at det her havde fundet sted, og trak stikket i et par dage for at sunde mig. Det var voldsomt at få at vide.

Flere falske profiler

Meget ubehageligt, for det er ukendt, hvem der står bag den falske profil. Hun får tilsendt på Ask en mappe med hendes billeder, som hun har lagt op igennem årene. Dermed har hun en fornemmelse af, at en person, der står bag den falske profil, følger hende i længere tid. Står til i et år. Først for en måned siden har hun informeret sin mor. Bange for at gå ud ad døren; bange for at blive voldtaget, på grund af hvad der skrives i hendes navn på Ask.

Psykolog Anne Lundgaard påpeger³, at identitetsmisbrugsudsatte kan føle, at de mister kontrollen over deres liv. Den manglende kontrol kan medføre en næsten eksistentiel angst.

Det er meget grænseoverskridende og psykisk problematisk, fordi man som offer spekulerer på, hvad andre tænker om en, og om de ser en på samme måde, som man ser sig selv. Det kan give ofrene så mange bekymringer, at det fører til en konstant uro i kroppen. Uroen bringer kroppen i et alarmberedskab, hvor den opsluges af følelsen af at være klar til at flygte eller kæmpe. Når alarmberedskabet fylder alt, mister man det, der giver mening i livet, såsom venner og familie. De gode ting i livet er der stadig, men man overser dem, fordi kroppen er stresset. Det tager lang tid, men ofre for identitetstyveri skal forstå, at sandsynligheden for, at det sker igen, er lille, og at deres alarmberedskab derfor er alt for stort.

Syn på retssystemet

For nogle udsatte har identitetsmisbruget også som konsekvens, at deres tro på Danmark som et retssamfund lider et knæk. Selvom en del af respondenterne giver udtryk for, at de har forståelse for, at politiet ikke har ressourcer til at efterforske deres sag, kan en afvisning – af at optage en anmeldelse – føre til mindre tiltro til myndighederne og det danske samfund som helhed.

Tryghed er vigtig. Hjemmet er helligt. At stole på, at tingene fungerer, og på, at når der er noget galt, så kan jeg henvende mig til myndighederne, som så kan hjælpe mig. Jeg sidder tilbage med en følelse af magtesløshed og af, at jeg er blevet afvist.

Myndighedernes troværdighed lider også et knæk, hvis et offer bliver konfronteret med forskellige synspunkter eller får indtryk af forskelsbehandling. Når man anmelder et identitetsmisbrug til

³ Se: <http://viden.jp.dk/undervisning/sites/penge/indsigt/artikler/default.asp?cid=153092>

politiet, er der fra politikreds til politikreds forskel på, hvordan de håndterer disse sager, men respondenterne oplever også modsatte udmeldinger inden for den samme politikreds/station.

Det har været en interessant oplevelse og erfaring for mit eget vedkommende, hvor forskellig information man kan få ved at kontakte en offentlig instans som for eksempel politiet. Hvis jeg tirsdag eftermiddag får fat i Anders Nielsen, får jeg et svar. Ringer jeg torsdagen ugen efter og snakker med Niels Hansen, får jeg et andet. Det med at der er en intern uoverensstemmelse omkring, hvad der er hvad, og hvad man kan stille op i de her sager – det synes jeg var overraskende. Jeg kan selvfølgelig godt forstå, at der er forskellighed. Politiet er en stor organisation, men at det decideret var i øst og vest, det jeg fik at vide, forstår jeg ikke.

Endelig kan udsattes syn på det danske retssystem komme under pres, hvis de har indtryk af, at deres sag bliver syltet, og af, at en klage over sagsbehandlingen ikke bliver hørt eller bliver overhørt.

Det er hele tiden mig, der skal opsøge politiet og hele tiden rykke og spørge ind til, om de har fundet ud af noget. Der er en masse dårlige undskyldninger. Man bliver ligesom spist af med forklaringen “at det kan vi desværre ikke, det er der nogle andre, som skal se på”. Man føler sig meget bokset rundt i et system uden ende – et bureaukratisk helvede.

Hver gang, jeg har fået svar tilbage fra en af mine klager, er jeg bare blevet mere og mere harm. Især over at det ingen konsekvenser har fået for min ekskæreste. Jeg synes også, det er underligt, at politiet ikke har gjort mere, idet jeg vidste, præcis hvem gerningsmanden var.

4. Konklusioner

Hvis økonomisk identitetsmisbrug har psykiske konsekvenser for offeret, bunder det ofte i frygt for konsekvenserne og/eller fremtiden. Det kan være i en mild grad – frygt for, at der kommer flere regninger, og tvivl om, hvorvidt man hæfter for (en del af) tabet – men det kan også udvikle sig til decideret angst for fremtiden. Identitetsmisbrug rækker ved den udsattes fundament i livet. De psykiske konsekvenser minimeres, hvis den udsatte føler sig støttet af myndighedsinstanserne og samfundet, og hvis politiet optager anmeldelserne og støtter de udsatte i deres følelse af, at der er gjort dem uret – i stedet for at de får at vide, at de ikke er den forurettede part i lovens forstand, eller at politiet ikke kan bruge kræfter på sådan noget. Det samme gælder for andre instanser som kommuner, kreditorer, banker osv.; om de giver støtte eller modspil.

Ved krænkende identitetsmisbrug spiller frygt også en vigtig rolle. Frygt for, hvem der står bag chikanen, hvordan omverdenen vil reagere, om det er muligt at få slettet materiale osv. Også her spænder de psykiske konsekvenser fra ubehag til decideret angst eller depression. Identitetsmisbrug kan føre til, at offeret melder sig syg fra sit arbejde. En del udsatte opsøger en psykolog. Der findes dog ikke tal på, hvor stor en del af ofrene der lider af store psykiske konsekvenser af misbruget af deres identitetsoplysninger.

Krænkende identitetsmisbrug har ikke direkte økonomiske konsekvenser for offeret, men der kan sagtens være indirekte omkostninger i form af tid, der skal bruges til oprydningsarbejde, tabt arbejdsfortjeneste eller udgifter til advokatbistand. Der er dog instanser, der hjælper gratis med at slette ulovligt indhold fra nettet – Red Barnet (mindreårige) og Dansk Kvindesamfund (voksne). Hvis den pågældende har en familieforsikring, der dækker Web Cleanup, kan der også trækkes på hjælp fra denne side.

Ved økonomisk misbrug er der ikke kun indirekte økonomiske konsekvenser, men også direkte omkostninger. Offerundersøgelsen Internetkriminalitet 2017 indikerede, at virksomhederne står for ca. 90 % af tabet, mens udsatte, hvis identitet er blevet misbrugt, hæfter for ca. 10 % af tabet. Især når NemID-oplysninger er blevet (mis)brugt, er der stor sandsynlighed for, at offeret/det påståede offer hæfter for tabet. Det er dog tvivlsomt, hvorvidt den pågældende er i stand til at betale regningen. Denne tvivl gælder i hvert fald for socialt udsatte, som typisk modtager bistand.